

Internasionaalregtelike Perspektiewe op Switserland se Betrekkinge met Brittanje, die Z.A.R. en die O.V.S. in die Aanloop tot die Anglo-Boereoorlog: 'n Politieke Dilemma

Prof. A.W.G. Raath

Synopsis

International Law Perspectives on Switzerland's Relations with Britain, the South African Republic and the Orange Free State in the Approach to the Anglo-Boer War: a Political Dilemma

In the decades preceding the Anglo-Boer War Switzerland maintained international relations with Britain as well as the two Boer Republics. In the second half of the 19th century legal relationships between states were shaped by a strong spirit of positivism. Following the trend of the time Switzerland concluded treaties with Britain and the two Boer Republics. Because of the strong international position of Britain, and the emphasis on state practice rather than abstract principles of justice, Switzerland faced a serious political crisis in determining its policy to the said states. Due to the prevailing political and legal climate in the international arena, Switzerland took the pragmatic decision not to intervene in the conflict in spite of the serious impact of the war on the civil populations of both Boer Republics. This article reflects the complicated position in which Switzerland found itself in the approach to the War and the reasons which inspired Switzerland to decide in favour of a pragmatic position rather than supporting the anti-imperialistic stance of the Boer states.

1. Inleiding

Die internasionale raamwerk waarbinne die regs- en politieke verhoudinge tussen state in die tweede helfte van die 19de eeu beslag gekry het, het die tipiese eienskappe van juridiese positivisme vertoon:

eerstens, was daar die geneigdheid tot geskrewe regstekste en ooreenmste tussen state (Grewe 1984: 223 e.v.); tweedens die beklemtoning van pragmatiese staatsoptrede eerder as 'n fokus op abstrakte regsteorie en regsbeginsels (Grewe, 1984: 591 e.v.) en derdens, die vooropstelling van arbitrasie in konflikte tussen state (Grewe, 1984: 606 e.v.).¹ Dié faktore het 'n deurslaggewende rol in die verhouding van Europese state met Brittanje gespeel vir sover dit deur Brittanje aangewend is om haar koloniale mag internasionaal te verstewig: “The unorganised world-wide system of states which emerged during the nineteenth century was based in the main on the promotion of the interests of the British empire – an empire with colonies spanning the world and reminiscent of the Hapsburg dynasty in the Europe of centuries past. The concept of power which developed internationally from this globally-expanding empire, demanded a jurisprudential paradigm equating the interests of the empire with the interests of international humanity as justification of Britain’s international political involvement” (Raath & Strydom, 1999: 150).

Die internasionaalregtelike status van die Zuid-Afrikaansche Republiek (hierna ZAR) is gekompliseer vanweë die feit dat die verdragsluitende bevoegdheid van dié staat ingevolge artikel 4 van die Londense Konvensie van 1884 beperk is, vir sover dit bepaal het dat die ZAR geen ooreenkoms met enige ander staat of volk anders as die Oranje-Vrystaat kon sluit tensy sodanige verbintenis deur die Britse Kroon goedgekeur is nie. As gevolg van die foutiewe opvatting dat die soewereine bevoegdheid van staat-wees opgehef word deur die beperking van 'n staat se verdragsluitende bevoegdheid, het Brittanje die beeld geskep dat die Transvaal nie 'n onafhanklike staat was nie. Tesame met die positivistiese gees wat die volkereg van die tyd deursuur het, was Europese state, soos Switserland, nie bereid om 'n groter mate van betrokkenheid by die stryd van die twee Boererepublieke teen Brittanje te openbaar nie. Alhoewel Switserland humanitêre hulp aan die burgerlikes wat deur die oorlog getref is, verleen het, het dit toegekyk hoe die twee gewese Boererepublieke voor die aanslag van Britse imperialisme moes swig. In hierdie artikel word die

---

1 In hierdie verband het die klem op kodifikasie sterk toegeneem. Kodifikasie in dié konteks beteken: “(1) the process of translating into statutes or conventions customary law and the rules arising from the decisions of tribunals with little or no alteration of the law ...: (2) The process of securing, by means of general conventions, agreement among states upon certain topics of international law, these conventions being based upon existing international law, both customary and conventional, but modified so as to reconcile conflicting views and render agreement possible” (Jennings & Watts 1992:97).

komplekse posisie van Switserland se regsverhoudinge met Brittanje en die twee Boererepublieke ondersoek teen die agtergrond van die heersende volkeregtelike klimaat van die tyd. Die posisie van Switserland is verder gekompliseer vanweë die feit dat dié land tradisioneel 'n beleid van non-intervensie in internasionale geskille gehandhaaf het.

Daar word verder gefokus op die vraag tot welke mate Switserland se verhouding jeens die ZAR en Brittanje deur die tradisionele beleid van Switserland en die klem op verdragsluiting in die internasionale reg van die tyd bepaal is. Die reaksie op dié vraag bied ook 'n antwoord op die vraag waarom Switserland, ten spyte van sy humanitêre beleid, met die uitbreek van die oorlog nie 'n sterker standpunt ten gunste van die twee Boererepublieke ingeneem het nie.

2. Die volkeregtelike verhouding tussen Switserland en Brittanje

In 'n werkie getitel: *Die Schweiz und England*, kom Edgar Bonjour tot die slotsom dat lande in die internasionale sfeer groot invloed onderling uitoefen² (Bonjour, 1934: 36 - 37). Switserland se verbintenis met Brittanje strek oor baie jare en reik ver in die geskiedenis terug. Britse, meer bepaald Ierse, sendelinge was sedert die verval van die ou Romeinse Ryk die eerste kultuurdraers in Switserland. Nie alleen het dié sendelinge die inwoners van hierdie bergland gekersten nie, maar het hulle die bron daargestel waaruit die water van kultuur en opvoeding gevloei het. In hierdie verband is die klooster van St. Gallen prominent vanweë die groot invloed wat op geestesgebied daarvan uitgegaan het (Loosli, 1917). Verder het die sendelinge ook 'n groot invloed op die veredeling van die landbou uitgeoefen. Daar kan met reg beweer word dat die kultuur van die middeleeuse Switserland baie dank aan die baanbrekerswerk van die Britse monnike en ander kerkamptenare verskuldig is.

Toe die eerste Switserse onafhanklikheidspogings in die 13de eeu aangewend is, het die Switsers in Engeland meer as in enige ander land van die wêreld simpatie gevind. Die Hervorming het die reeds bestaande goeie verhouding tussen Engeland en Switserland verder verstewig. Die gedagtewisseling tussen die leiers van die Britse en Switserse Hervormingsbewegings was verder daarvoor verantwoordelik dat 'n politieke samehorigheidsgevoel ontwikkel het in 'n tyd toe kerk en staat

---

2 “Es drängt uns die Wege und Umwege zu begreifen, die in die gegenwart führen. Die Früchte vom Bäume dieser Erkenntnis – auch wenn sie manchmal bitter schmecken – sollen ebenfalls dem Leben zugute kommen. Denn *non scholae, sed vitae discimus*”

heg verenig was. Britse politici het ook besonder hoë agting vir die Switserse Protestantse leiers gehad. In 'n afskeidsboodskap aan die Switserse kerkleier Stokar, het Oliver Cromwell hom bedank vir sy goeie werk en hom verseker van Brittanje se opregte vriendskap; vriendskap wat die Switsers vra om aan te dui by welke geleentheid hy Switserland van diens kon wees (Loosli, 1917:25).

Ofskoon die Brits-Switserse vriendskap op hoofsaaklik ekonomiese gebied gebloom het, het die vriendskap met die loop van jare verder bestendig gegroei en het Brittanje by verskeie geleenthede in die honderd jaar voor die Anglo-Boereoorlog Switserse belange “gedien”. Tydens die Napoleontiese tydperk was Switserland soos die res van die Europa aan Napoleon Bonaparte se kontinentale stelsel gebonde. Ná sy val kon Brittanje hoofsaaklik deur die diplomaat, Stratford Canning, weer die verhoudinge met die Switsers herstel (Bonjour, 1934: 18). Met die hulp van Brittanje is die na-Napoleontiese chaos in die 22 kantons grootliks oorkom toe die kantons daarvan oortuig is om 'n staatsregtelike eenheid te vorm. Tydens die Weense Kongres in 1814 - 1815 het Canning as raadgewende lid van die Switserse komitee opgetree. Dit was juis op Engels-Russiese aandrang dat die waarborgklousule insake die ewigdurende neutraliteit van Switserland ontwerp is en op Brittanje se aanbeveling gerealiseer is.

In die Switserse vernuwingsbeweging wat in die jare ná 1815 gevolg het, was die drang na die verwesening van die individuele vryheidsreg aanwesig, maar was die behoefte na 'n liberale vryheid *van* die staat, oorheers deur die behoefte aan politieke vryheid *in* die staat, dit wil sê 'n deelname van alle Switsers aan die politieke prosesse in die staat³ (Bonjour, 1934: 21). Hierin lê die belangrikste onderskeid tussen die Engelse monargistiese tendense en die Switserse volksoewereiniteitstrewes opgesluit.

Tydens die burgeroorlog of sogenaamde Sonderbundkrieg van November 1847 was dit weer eens Brittanje wat tot Switserland se redding gekom het. Lord Palmerston (1784 - 1865), Britse minister van buitelandse sake, het deur sy volgehoue aanmoediging die voorstanders van 'n konstitusie gesterk en met sy verdragingsaksie Europese inmenging verhoed, sodat die Switsers in staat gestel is om hul binnelandse probleme self op te los (Loosli, 1917: 47).

---

3 “Die Errichtung der Volkerherrschaft als Ausfluss der revolutionären Lehre von der Souveranität des Volkes, das war das erste Ziel des schweizerischen Freiheitssehnsens’.

Enkele jare later – met Switserland pas oor die skok van die Sonderbundkrieg – is dié land voor 'n nuwe krisis gestel, naamlik die dreigende Neuenburgervraagstuk van 1856 - 1857 (kyk Luginbühl, 1906: 266 e.v.). Weer eens het Brittanje die sentiment van Cromwell eerbiedig en haar aan die kant van Switserland geskaar. Deur die Britse optrede en standpunt is Switserland in staat gestel om 'n beslissende oorwinning op die kongresse van 5 Maart 1857 tot 20 April 1857 te behaal. Die optrede van Brittanje staan in die teken van haar vriendskaps, handels- en koloniale verdrag van 1855 waardeur die seël op die jarelange verbintenis tussen die twee lande geplaas is.

Ofskoon amptelike diplomatieke betrekkinge eers in 1891 met Londen gesluit is (Riklin, Haug & Binswanger, 1975: 276), het Murray, die destydse Britse koninklike gesant in Switserland, reeds in 1854 namens sy regering die wens uitgespreek om met Switserland ten opsigte van vriendskaps-, koloniale- en handelsverhoudinge 'n verdrag te sluit. Switserland was nie ongeneë om die Britse voorstel te ondersoek nie, veral aangesien Brittanje voorgestel het dat die inhoud van die verdrag dieselfde moes wees as die bestaande verdrag tussen Switserland en die VSA wat reeds deur die parlement goedgekeur was (*Schweizerisches Bundesblatt*, 22.12. 1855: 673). 'n Verdrag tussen die twee lande sou ook die moontlikheid skep om die regsaspek betreffende die verblyf van staatsburgers van Switserland in Brittanje en omgekeerd noukeurig vas te stel. Dié aspek het juis rondom 1855 baie aandag van veral die Switserse regering verdien, aangesien die weiering om 'n Brit in 'n kanton te laat bly gewoonlik 'n uitgerekte briefwisseling met die Britse regering tot gevolg gehad het.

Die Switserse regering het gevolglik aan dr. Jonas Furrer, die Bondsresident, en Friederich Frey-Herosée, lid van die Switserse Bundesrat, opdrag gegee om met Murray se opvolger, G.J.R. Gordon, te onderhandel (*Schweizerisches Bundesblatt*, 22.12.1855: 672). Aan die twee Switsers is ook die reg verleen om die verdrag te onderteken. Die verdrag sou egter eers in werking tree nadat dit deur die owerhede op die gebruiklike wyse bekragtig is. Die verdrag bekend as die Switserse “Vriendskaps-, Handels- en Vestigingsverdrag”,⁴ is op 6 September 1855 in Bern onderteken en op 10 Desember 1855 deur die parlement bekragtig (*Schweizerisches Bundesblatt*, 22.12.1855: 672).

In twaalf artikels reël dié verdrag die verhouding tussen Brittanje en Switserland; word ongeskrewe reëls gewettig en word wedersydse

---

4 “Freundschafts-, Handels- und Niederlassungsvertrag”.

samewerking op politieke, maatskaplike en ekonomiese vlak bepaal.⁵ Van die artikels gee erkenning aan die binnelandse reëlings van die twee lande. So gee artikels I - VII byvoorbeeld aan die bestaande reëlings tussen die twee lande gestalte en verduidelik dit die posisie van 'n Switser in Brittanje en omgekeerd, terwyl artikels VIII, IX en X op die handel betrekking het en word nuwe moontlikhede vir beide state geskep wat met die verloop van tyd wesenlike voordele tot gevolg sou hê.

Artikel XI bepaal dat die verdrag vir tien jaar geldig sou wees waarna die twee state hul aan die verdrag kon onttrek twaalf maande nadat sodanige voorneme aan die ander party bekend gemaak is. Die verdrag het nie verval nie en het as die fondament van die ekonomiese betrekking tussen beide lande bly geld (kyk Waldvogel, 1922; Bonjour, 1934).

Die verdrag het aanvanklik nie veel aan die Switsers-Britse verhouding verander nie en behalwe vir die tolvraagstuk tussen die twee lande, het die diplomatieke korrespondensie tussen Brittanje en haar verteenwoordiger in Bern oor handelsake nie 'n groot rol gespeel nie (Genner, 1956:90).

Die tydperk 1870 - 1890 was vir Switserland 'n baie belangrike fase ten opsigte van binnelandse politiek asook vooruitgang in haar verhouding met die buiteland. Brittanje se invloed was duidelik sigbaar in die gestaltegewing van die verhoudinge van Switserland met die buiteland. In konfliktsituasies het die Britse verteenwoordiger steeds die rol van versoenende raadgewer gespeel en het sy reaksie as 'n belangrike barometer vir die Bundesrat gedien.⁶

Namate Brittanje se politieke belangrikheid ten opsigte van Switserland toegeneem het, het haar handelsbelangrikheid ook gegroei. Die diplomatieke korrespondensie van die Britse gesantskap in Bern vir die dekade vóór die Anglo-Boereoorlog beklemtoon die feit dat handelsboodskappe nou die grootste ruimte vul. Word die tydperk 1890 - 1899 onder die vergrootglas geplaas, is daar 'n legio betekenisvolle aangeleenthede wat ondersoek moet word, aangesien juis die Brits-Switserse verhoudinge van hierdie tyd die Switserse regering, -pers en -volk se optrede in die loop van die Anglo-Boereoorlog bepaal het.

Vanaf 1890 het Brittanje 'n besondere belangstelling in die binnelandse gebeure in Switserland getoon. Dit kan moontlik daaraan toegeskryf word

---

5 Vir die volledige inhoud van die "Freundschafts-, Handels- und Niederlassungsvertrag", kyk *Bundesblatt*, 22.12.1855: 659-672

6 Vir besonderhede oor die verhouding tussen Switserland en Brittanje in die tydperk 1870-1890, kyk Genner 1956.

dat binnelandse ontwikkelinge in Brittanje juis in dié tyd ooreenstemming getoon het met die ontwikkeling in Switserland. Dit was ook vir Brittanje op die terrein van die binnelandse politiek 'n rustige tydperk na 'n hele reeks konstitusionele probleme wat die eerste twee dekades van koningin Victoria se regeringstyd gekenmerk het. Brittanje het gevolglik besondere belangstelling deur sy diplomatieke verteenwoordigers in Switserland met betrekking tot probleme van gemeenskaplike aard getoon.⁷ 'n Saak wat in Brittanje veral belangstelling⁸ gewek het, was die Switserse gebruik van die referendum en inisiatief. Die invoer van dié gebruik in die Britse politieke stelsel is selfs oorweeg.⁹ Tydens die oorweging daarvan is Switserland deurgaans as voorbeeld voorgehou (*Britse Blouboek, Cd. 5522, LXIII, no. 3*). Verder was daar ook wedersydse belangstelling in die kultuur, die skoolwese en die gevangeniswese.

Daar was groter belangstelling van die kant van Brittanje in Switserland as omgekeerd. Die rede hiervoor moet nie op die politieke terrein gesoek word nie, maar veel eerder in die feit dat Switserland se politieke asook maatskaplike en ekonomiese reëlins navolgingswaardig was, en Switserland weinig van Brittanje in dié verband kon leer.

Die terrein waarop Switserland die grootste belangstelling getoon het, was die Britse immigrasiereg, waarby die asielreg ingesluit was. Die rede hiervoor was dat Switserland met 'n groot asielvraagstuk gesit het. Ofskoon die Switserse anargistebeweging met sy sentrum in die Jura-gedeelte van Neuenburg en Bern teen 1890 sy invloed tot 'n redelike mate verloor het, was die teenwoordigheid van hierdie groep juis die oorsaak van die probleem. Hierdie anargistegroep het wel 'n Switserse beeld vertoon, maar het hoofsaaklik uit nie-Switersers soos buitelanders, Italiaanse vlugtelinge en arbeiders bestaan. Onder beskerming van die asielreg, het Switserland die middelpunt van dié groep se bedrywighede

-
- 7 Groot belangstelling is bv. wedersyds getoon in die instelling in beide lande van 'n ongeskiktheids- en ongevalversekering. In Switserland is in 1890 'n wet aangeneem wat die regering die reg verleen om 'n ongeskiktheids-en ongevalpensioen in te stel. In Brittanje is 'n soortgelyke versekering vir sekere vakunies in 1911 ingevoer. Toe Brittanje haar met die vraag na die vuurhoutjienywerheid besig gehou het, wou die Eerste Minister, die Markies van Salisbury, alle inligting betreffende die Switserse vervaardiging van vuurhoutjies met geel fosfor hê. Kyk brief: Boucart – Ruffy, 10.6.1898, lêer 419 in Uhl, 1961: 50.
- 8 Die Britse minister van buitelandse sake, J.W. Kimberley, skryf in Februarie 1895: “The question of the Referendum, as you are doubtless aware, has attracted considerable attention in this country,....” Vgl. TNA, F.O. 192/138 nr.7 (18.2.1895).
- 9 Kyk *Hansard, House of Lords* [H.L.] bde. 5-6 en *House of Commons* [H.C.] bde. 14-20 van 1910; H.L. bde. 7-10 en H.C. bde. 21-23 van 1911 en H.C. bd. 34 van 1912.

geword. Hulle is deur die Switserse regering slegs geduld vanweë die leemtes in die bestaande Bondstrafwet van die jaar 1853. Om hierdie rede is onder andere na die Britse Immigrasiewet as moontlike voorbeeld gekyk ten einde die anargiste aan bande te lê. Vir Switserland was hulle 'n verleentheid aangesien hulle rewolusies in ander lande aangeblaas het en dit vir Switserland vrae en dreigemente van die betrokke owerhede op die hals gehaal het. Switserland was gevolglik verplig om op te tree en dit kon geskied ná die aanname van die sogenaamde Anargistewette van 1894 en 1906 (kyk Lesch, 1919).

Die Britse verteenwoordiger in Bern het veral in die anargistevraagstuk belanggestel en die wyse waarop dit hanteer is, vanweë die eise van die buiteland dat Switserland sterk moes optree. Brittanje het vanweë die onbepaalde instroming van immigrante en ongewenste elemente met 'n soortgelyke probleem as Switserland te doen gehad. Die Eerste Minister, die Markies van Salisbury, was verplig om in 1894 'n "Aliens Bill" aan die parlement voor te lê, waarin hy onder meer voorstel dat die regering die mag verleen word om ongewenste elemente die deur te wys. Dit is egter nie deur die parlement goedgekeur nie. Eers in 1905 is 'n "Aliens Bill" goedgekeur en is die bestaande asielpraktyk nie geraak nie. Uit die korrespondensie tussen die twee lande by monde van hulle verteenwoordigers, is dit duidelik dat die anargistebeweging die twee lande op 'n besondere manier bymekaar gebring en gehou het, veral toe die anargiste wat Switserland verlaat het as gevolg van die nuwe wetgewing na Brittanje gegaan het vanweë die maklike toegang wat tot die land verkry is (kyk F.O. 192/124, no. 6.20, 6.90).¹⁰

'n Ander terrein waarop Switserland en Brittanje tot en met die uitbreek van die Anglo-Boereoorlog 'n gesonde verstandhouding gehad het, was ten opsigte van internasionale konflikte. Vroeër is dit tradisioneel deur die wapen besleg, maar aan die einde van die 19de eeu is grootliks van hierdie tradisie afgewyk, waarskynlik omdat Europa oorlogsmoeg was. Gevolglik het 'n sterk neiging ontstaan om internasionale strydvrae aan vreedsame arbitrasie te onderwerp. Switserland was in so 'n geval die ideale skeidsreger vanweë sy neutrale beleid en omdat die land geen oorsese kolonies besit het nie. Daarby het sy juriste hoë internasionale aansien geniet.

Brittanje was vanweë haar enorme koloniale besit gedurig in konflik met ander moondhede. Die Britse regering het meestal verkies dat 'n konflik

---

10 Kyk ook The National Archives (TNA), F.O., 100/322; no. 89 22 .12. 93; F.O. 45/784 7.12.98

aan arbitrasie onderwerp moes word, en hulle keuse het altoos op Switserland as derde party geval (kyk La Fontaine, 1902). Een so 'n geval – en teweens baie belangrike insident sover dit diplomatieke en politieke gevolge vir die Brits-Switserse verhouding en vir Transvaal gehad het – was die Delagoabaai-aangeleentheid van die jare 1891 - 1900.

Die Amerikaanse burger, MacMurdo, het op 14 Desember 1883 van die Portugese regering 'n konsessie verkry vir die bou van 'n spoorlyn van Delagoabaai na die grens van Transvaal. MacMurdo het die werk aan 'n Portugese maatskappy wat met Britse geld en naam fungeer het, gegee. Die maatskappy, Delagoa Bay and East African Railway Company, het aan die werk gespring en toe die eerste 82 kilometer voltooi was, het die Portugese regering aan MacMurdo die opdrag gegee om die spoorlyn met 'n verdere agt kilometer te verleng. Dit was nie vir hom moontlik om binne die voorgeskrewe tyd die werk te voltooi sonder om finansiële ondersteuning te gaan nie. Die Portugese regering het daarop die konsessie teruggetrek en op 25 Junie 1889 die spoorlyn en materiaal in besit geneem. Brittanje en Amerika het daarop namens MacMurdo, wat intussen oorlede is, se weduwee en die Delagoabaai and East African Railway Company by Portugal protes aangeteken. Op 13 Junie 1891 het die drie betrokke state, Portugal, Brittanje en die VSA, ooreengekom om die vergoedingsaansprake aan 'n Switserse arbitrasiehof te onderwerp. Die Switserse parlement het op versoek van die partye die here Joseph Bläsi, visepresident van die hooggeregshof; Andreas Heusler, professor in die regte aan die Universiteit van Basel, en Karl Soldan, president van die kanton Wallis, as regters benoem. Eers tien jaar nadat die hof op 3 Augustus 1891 vir die eerste maal vergader het, is daar uitspraak in die saak gegee.

Die uitgerektheid van die uitspraak is aan talle redes te wyte, waarvan die siekte van die regters en probleme rondom die vraagstuk self, die vernaamste is (kyk La Fontaine, 1902; Moore, 1898). Vir Brittanje was die vergoedingsaanspraak van 'n Britse aandeelmaatskappy nie so belangrik nie as wat dit 'n gunstige uitspraak vir die toekomstige heerskappy van Brittanje in Suid-Afrika sou bevoordeel. Brittanje het gehoop dat die uitspraak haar sou bevoordeel aangesien daar 'n begeerte was om die beste hawe aan die Ooskus van Afrika te besit. Portugal se finansiële posisie was destyds so swak dat hy met die geringste ekonomiese krisis moontlik verplig sou wees om die hawe te verkoop. Gevolglik het die Boererepublieke, Duitsland, Frankryk en Brittanje die gebeure in en met hierdie Portugese kolonie met buitengewone belangstelling gevolg. Wat die Boere betref was dit die enigste bruikbare hawe wat nog nie in Britse

hande was nie; vir Duitsland was dit nie slegs 'n vooruitsig op 'n goeie hawe, uitbreiding ten opsigte van sy Afrika-besittings en 'n besliste beheer oor die Britse kolonies nie, maar bowenal sou dit hom die verlangde verbinding met die Boerestate bied. Brittanje het op sy beurt besef dat indien hy die hawe van Portugal kon huur, of selfs beter – koop, dan kon hy die Suid-Afrikaanse vraagstuk na hartelus manipuleer. Om hierdie rede is die uitslag van die arbitrasie met spanning afgewag (kyk Von Salis, 1955: 634 e.v).

Die Britse regering, bewus van die probleme waarmee die arbiters te make gehad het, het die uitslag aanvanklik geduldig afgewag. Die Britse volk, pers en diplomate was egter minder geduldig. Vanaf 1896 was die vordering van die arbitrasie jaarliks 'n belangrike onderwerp in sowel die Britse laer- as hoërhuis. Onder die diplomate was dit veral die Brit, St. John Brodrick, wat vanaf 1898 sy ongeduld nie meer kon beteuel nie. Hy het die Switserse regters en -regswese in skerp taal aangeval en die Switserse regering daarvan beskuldig dat hulle 'n hand in die saak het en daarom die uitslag vertraag. Oor die vermoë van die regters het hy by geleentheid geskryf: “It is also notorious that judges are appointed to the Federal Supreme Court of Switzerland, not because they are competent lawyers, but as a reward for political support of the Government whose creatures they become” (TNA, F.O. 192/150 (17.2.1899)). Omdat die spanning tussen Brittanje en die Boererepublieke op die spits gedryf is en die daaropvolgende uitbreek van die Anglo-Boereoorlog Suider-Afrika sterk onder die vergrootglas geplaas het, het die Britse regering uiteindelik afgesien van sy terughoudende houding (*Hansard*, 1900: dl. 78: 914; dl. 80: 474, 484 & 753; dl. 81: 698, 1026; dl. 88: 499). By monde van die Britse Eerste Minister, Salisbury, is by Bourcart, die Switserse verteenwoordiger in Londen, gekla oor die uitgerektetheit van die saak. Bourcart het die klage aan sy regering oorgedra.

Die volledige en finale uitspraak is uiteindelik op 30 Maart 1900 bekend gemaak. Hiervolgens is Portugal benewens die reeds betaalde som van £28 000, 'n verdere Switserse Fr. 15 314 000, teen 5 persent rente bereken vanaf 25 Junie 1889, as boete opgelê (Lihl, 1890 - 1914: 64). Portugal was egter by magte om hierdie som geld te betaal sonder om Delagoabaai te moes verkoop.

'n Groot deel van die Britse pers het die uitspraak as onregverdig bestempel en onder meer die arbitrasie as skandalig en beledigend beskryf. Die Switserse regspleging – en selfs die land – is in die vooraanstaande Britse koerante hewig aangeval. Die *Financial News* het sonder meer besluit dat ná die uitspraak, wat volgens genoemde koerant

'n klug ("farce") was, Brittanje nooit weer Switserland as arbiter kon laat optree nie: "Even in regard to the monetary claims of individuals or companies we must distrust Swiss tribunals in future ..." (*Financial News*, 31.3.1900). Die invloedryke *Daily Mail* het die uitspraak bestempel as 'n verkragting van die regs wetenskap en gesonde menseverstand (*Daily Mail*, 30.3.1900). Enkele minder belangrike koerante soos *The Daily Graphic*, *The Manchester Guardian* en *The Observer* het wel probeer om objektief in hulle kritiek te wees en het hoofsaaklik die uitgerektheid van die arbitrasiehof se beslissing veroordeel (BAB, Schiedsgericht Portugal, lêer 20 (1890 - 1917)).

The Globe het in die lig van verdere gebeure die regte aanvoeling gehad toe dié koerant voorspel het dat die uitspraak internasionale politieke konflikte tot gevolg sou hê. Dit was wel die geval, weliswaar nie op politieke gebied nie, maar meer op sosiale en in 'n mindere mate op ekonomiese gebied. Sonder twyfel het die uitlatings van die Britse pers in Brittanje minder stof opgeskop as wat die geval in Switserland was. Die Switserse leserspubliek en pers het wel deeglik kennis geneem van die uitsprake van die Britse pers en het daarop gereageer. Dat goeie volkeverhoudings (regeringsverhoudings uitgesluit) deur die heftige uitlatings van die Britse pers bederf is, staan soos 'n paal bo water. Die rede vir die uitbarsting van die Britse koerante, is tweeledig van aard: eerstens was dit 'n manier om die diepe teleurstelling oor die relatief klein bedraggie wat by die vergoeding betrokke was, te verberg. Tweedens was dit 'n geleentheid om 'n hou in te kry teen die Switserse pers wat net soos 'n groot deel van die nie-Britse wêreldpers 'n sterk anti-Britse houding weens Brittanje se optrede teen die Boere gehandhaaf het.¹¹

Brittanje was om verstaanbare redes baie gevoelig vir enige anti-Britse houding. Van die opdragte aan haar verteenwoordigers in ander lande was om hulle oë en ore oop te hou vir sulke reaksies. Anti-Britse neigings moes dan ook so gou moontlik bekamp word. Switserland was om bogenoemde rede dus geen uitsondering nie. Brittanje was veral bedag op die moontlike invloed wat van Switserland se buurstate uitgegaan het. Van hierdie state,

---

11 Dat sake radikaal verander het vir Brittanje tydens en nie vóór die oorlog nie, blyk daaruit dat Switserse regters 'n jaar voor die uitspraak in die Delagoabaai-saak, uitspraak in 'n ander arbitrasieszaak gelewer het. Dié keer was dit ook 'n spoorlynsaak en wel tussen Brittanje en Colombië. Die uitspraak van 17.10.1899 het Brittanje nie besonder begunstig nie en tog is die uitspraak nie eers in die Britse koerante gerapporteer nie (kyk La Fontaine, 1902:544). Die *Financial News* was bv. nou, anders as vyf maande later, baie besadig en objektief (vgl. *Financial News*, 30. 10. 1899).

naamlik Duitsland, Oostenryk, Italië en Frankryk, was eersgenoemde se invloed die mees betekenisvolle. Duitsland was tewens begerig om sy invloed op Switserland te vergroot. Brittanje het gevolglik via sy verteenwoordiger die Switserse pers fyn laat dophou in die dekade wat die Anglo-Boereoorlog voorafgegaan het. Die pers is as die weerhaan beskou wat moes aandui hoe die wind ten opsigte van die houding teenoor Brittanje, Duitsland en in 'n mindere mate Frankryk waai. Die koerante wat gedurig onder die oë geneem is, was die *Neue Zürcher Zeitung*, *Zürcher Post* en die *Basler Nachrichten*, synde die belangrikste Duitse koerante van Switserland, terwyl die *Gazette de Lausanne* en die *Journal de Genève* die Franse beeld verstrek het (Uhl, 1961: 67).

Behalwe vir twee anti-Britse artikels in die *Gazette de Lausanne* (21.9.1890) en die *Neue Zürcher Zeitung* (29.9.1890) in September 1890, was die Switserse pers Brittanje aanvanklik goedgesind. Aan die begin van 1896 het die pro-Britse houding in die pers egter verander, grootliks as gevolg van Brittanje se rol as arbiter in sake waarby dié land betrokke was. Waar Switserse arbitrasie betrokke was, het die joernalistieke teenstanders van Brittanje getrag om die regters deur middel van die pers te beïnvloed, terwyl in sake waarby die Britse koloniale beleid ter sprake gekom het, gepoog is om die Britse beeld skade te berokken ten gunste van Duitsland of Frankryk.

Die verandering van die twee koerante, die *Neue Zürcher Zeitung* en *Journal de Genève* se pro-Britse houding het in die tweede helfte van 1896 skerp op die voorgrond getree. Dit het Brodrick laat opmerk: “One can scarcely believe that such a change in the tone of the two most influential newspapers of Switzerland can remain absolutely without effect on the minds of the judges charged with deciding arbitration cases in which large interests are involved” (TNA, F.O. 100/333, no. 81 (7.8.1896)). Tot en met die uitbreek van die Anglo-Boereoorlog het die *Neue Zürcher Zeitung* sy anti-Britse houding gehandhaaf terwyl die *Journal de Genève* in die laaste drie jaar van die 19de eeu vriendeliker teenoor Brittanje geword het en selfs Brittanje se kant tydens die Fasjodakrisis gekies het (*Journal de Genève*, 9.11.1898). Die res van die Switserse pers was oorwegend pro-Brits en indien nie, dan wel neutraal tot en met die uitbreek van die Anglo-Boereoorlog.

Dit is verstaanbaar waarom die Zürichse koerant met sy anti-Britse houding volhard het. Zürich was en is vandag nog die handelsentrum van die Duitssprekende Switsers. In hierdie stad was 'n groot konsentrasie van Duitsers en vanuit hierdie stad het sterk Duitse invloed uitgegaan. Tewens, ongeveer een uit elke vyf inwoners van Zürich was 'n Duitse staatsburger – en die Duitse volk het veral ná die Duitse keiser se telegram aan

president Krüger nie veel ooghere vir die Britte gehad nie. 'n Groot deel van die *Neue Zürcher Zeitung* se lesers was derhalwe Duitsers en om hulle te behou moes die koerant hul sentimente weerspieël. Daarby het die Duitssprekende Switserse pers van Duitse nuusagentskappe, korrespondente en berigte gebruik gemaak. Zürich en sy koerante het dus die denkpatroon vir die Duitssprekende Switserse help bepaal. Die *Neue Zürcher Zeitung* het met sy volgehoue anti-Britse houdings die vlam laat bly brand waarmee die sterk anti-Britse pershouding tydens die Anglo-Boereoorlog aangesteek kon word.

Gesonde betrekkinge tussen Switserland en Brittanje het ook op militêre terrein bestaan. Reeds lank vóór 1891, toe 'n Britse militêre attaché in Bern aangestel is, was daar wisselwerking tussen die twee lande op militêre gebied. Dit was tewens op aanbeveling van Stratford Canning, die Britse gesant in Switserland, dat laasgenoemde regering in 1817 aandag gegee het aan militêre hervormings, waaronder 'n staatsbeheerde militêre akademie en 'n sentrale militêre gesag (Uhl, 1961:132). Tot ongeveer 1875 was daar gematigde wedersydse belangstelling, is wapens en toerusting uitgeruil terwyl Britse offisiere sedert 1879 gereeld die Switserse maneuvers bygewoon het (Genner, 1956: 67 - 86). Vanaf 1891 het Britse offisiere selfs aan die oefeninge deelgeneem.

Die Britte het 'n hoë dunk van die Switserse militêre vermoë gehad. Die Britse militêre verslag van 1894 dien as voorbeeld: "Their (die Switserse) object is not aggressive, but to have a force of such a character as would prevent anyone of the surrounding nations attempting to violate the neutrality of Switzerland in time of international complications..." (TNA, Foreign Maneuvers, 1894: A319-A378, 1895). Wat veral 'n besondere indruk op die Britse offisiere gemaak het, was die Switserse se bedrewenheid in en liefde vir die skietkuns.¹² Die Britte was jaloers op hierdie eienskap van die Switserse en sou graag wou sien dat die Britse volk volgens Switserse voorbeeld dieselfde liefde vir die geweer toon (TNA, F.O. 192/153 no. 5 (16.3.1900); F.O. 192/156 no. 9 (16.2.1901)).¹³

Die bywoning van Britse militêre oefeninge was aanvanklik tot Britse offisiere beperk. Eers in 1898 het die Britse regering 'n Switserse offisier

---

12 Die skietkuns is hoog by die Switserse geag. Dit was geen ongewone gesig om oor naweke oud en jonk in uniform te sien met die geweer oor die skouer onderweg om 'n verpligte skietoefening te gaan bywoon of om tussen die berge en in die valleie skote uit gewere te hoor weergalm nie. Tewens, om 'n goeie skut te wees het beteken om 'n hooggewaardeerde en hoogaangeskrewe Switserse burger te wees.

13 Kyk ook *Cd. 5233: Accounts and Papers 4*, 1901 X2, 6405

amptelik genooi om aan 'n groot herfsoefening deel te neem. Van regeringskant is die uitnodiging vriendelik van die hand gewys, aangesien alle offisiere op daardie stadium by 'n militêre kursus betrokke was (TNA, F.O. 100/344 (20.8.1898)). Dit wil egter voorkom of die Switsers in elk geval nie veel lus gehad het vir deelname aan Britse militêre aktiwiteite nie en dat hulle veel eerder verkies het om by Duitse en Franse aktiwiteite betrokke te wees.

In Switserland was dit die gebruik om offisiere vir gevorderde opleiding na die buiteland te stuur. Aanvanklik het die keuse op Frankryk geval. Die laaste twintig jaar van die 19de eeu het Duitsland egter die eerste keuse geword. Offisiere is baie selde na Brittanje vir dié doel gestuur.¹⁴ Switserse offisiere is gereedlik na Duitsland gestuur om by Duitse regimente opgeneem te word – 'n optrede wat Duitsland graag aangemoedig het. Switserse offisiere is so hartlik en in sulke groot getalle deur Duitsland ontvang en opgeneem, dat die Switserse owerhede besluit het dat slegs 'n verblyf in die Duitse Ryk enige waarde het. Bepaalde Pruisiese kenmerke was gevolglik in die Switserse weermag te bespeur.¹⁵

As die betrekkinge tussen Brittanje en Switserland op diplomatieke vlak vir die dekade vóór die Anglo-Boereoorlog opgesom moet word, blyk dit dat daar van regeringskant deurentyd noue en hartlike samewerking was. Switserland het die ondersteuning van Brittanje in kontensieuse sake soos die anargistevraagstuk, die Konferensie van Rome van 1898 en die eerste Vredeskonferensie van Den Haag geniet. Die Britse regering het talle van die internasionale twisvrae waarby hy betrokke was, in die hande van Switserland as arbiter gelaat. Die buitengewone uitgerekte duur van die Delagoabaai-saak het vrae in hoofsaaklik diplomatieke kringe oor die doeltreffendheid van Switserland as arbiter laat ontstaan. Die anti-Britse artikels in die Switserse pers rondom 1895-1896 het by diplomate die goeie verhouding tussen Switserland en Brittanje tydelik vertroebel, terwyl die goeie betrekkinge tussen die regerings gehandhaaf is. Die Britse regering het aan die inherent goeie Switserse gesindheid geglo en was daarvan oortuig dat die pers die volk met kwade bedoelings beïnvloed en swak ingelig het. Hierdie gewaande swak en onvolledige inligting was, volgens Britse mening, die werk van Duitse en Franse nuusagentskappe,

---

14 In 1890 en weer in 1892 is 'n Switserse offisier toestemming verleen om teoretiese kennis by Woolwich en Aldershot op te doen.

15 Die Duitse invloed was so duidelik sigbaar dat Delmè-Radcliffe in 1906 opgemerk het: "A point that very soon strikes the notice of a student of the Swiss army is the influence of and sympathy for all things German". Kyk TNA, F.O. 371/138/26646 (1.8.1906).

anti-Britsgesinde redakteurs en omkoopbare joernaliste (TNA, F.O. 192/141, no. 35 (26.2.1896) en no. 55 (13.5.1896); F.O. 100/333, no. 15 (30.1.1896)).

Ofskoon die amptelike sowel as nie-amptelike betrekkinge tussen Switserland en Brittanje op die vooraand van die Anglo-Boereoorlog hartlik was, het die anti-Britse houding van die pers vyf jaar vóór die uitbreek van die oorlog reeds die vuur van wantroue gepak wat tydens die Anglo-Boereoorlog aangesteek is en gedurende die Eerste Wêreldoorlog die hoogste gebrand het.

Die Jameson-inval van 1895 - 1896 het die Switsers steeds nader aan die Duitsers gebring, terwyl die Duitse keiser se telegram aan pres. S.J.P. Krüger die verskille tussen Duitsland en Brittanje duidelik uitgewys het. Die uitbreek van die Anglo-Boereoorlog het Switserland gedwing om te sê waar hy met betrekking tot sy verhoudingspolitiek en vriendskap staan.

3. Die internasionaalregtelike verhouding tussen Switserland en die Boererepublieke

3.1 Switserland se verhouding met die Zuid-Afrikaansche Republiek (ZAR)

Die Switserse kontak met die ZAR was baie minder intiem en betrokke as die Switserse kontak met Brittanje. Ofskoon Switserland aanvanklik geen amptelike betrekking met enige Afrikastaat gehad het nie, was hy tog deeglik bewus van die bestaan, moontlikhede en ontwikkeling van Afrikastate. Switserland het weens die “Freundschafts-, Handels- und Niederlassungsvertrag” van 19 Augustus 1875 met Nederland, die Boere aanvanklik nie as 'n eie volksentiteit beskou nie, maar as Nederlanders gesien (Von Salis, 1903 - 1904, bd. II, 466). Die rede hiervoor is dat in bogenoemde verdrag erkenning gegee is aan die Nederlandse Staatswetboek wat onder andere bepaal het¹⁶ dat alle persone wat uit Nederlandse ouers gebore is Nederlanders was en sou bly ongeag waar hulle woon.

Tot en met die eerste Britse anneksasie van die ZAR in 1877, het dié staat nie oorsese konsulêre en/ of diplomatieke bande gehad nie. Ná die Transvaalse Vryheidsoorlog van 1880 - 1881 en die voortspruitende Pretoriase Konvensie, was die ZAR nie in alle opsigte binnelands

---

16 Volgens art. 5, reël 1 van die Nederlandse Staatswetboek. Vlg. Von Salis 1903-1904, bd. II: 468.

onafhanklik nie en kon dit nie verdrae met buitelandse moondhede sluit nie. Die Switserse regering het vroeg in 1882 kennis geneem van die nota van die Britse gesantskap in Bern, waarin Switserland se besondere aandag op artikel II van die Pretoriase Konvensie gevestig is. Hiervolgens sou die Britse regering kontrole op alle buitelandse betrekkings van die ZAR uitoefen – ingeslote die sluit van verdrae en diplomatieke onderhandelings met vreemde state, wat via die diplomate en konsulate van Brittanje moes geskied. Switserland het ook kennis gedra van artikel XVIII van genoemde konvensie. Hiervolgens is Brittanje deur 'n minister-resident in Transvaal verteenwoordig met die funksie van 'n “Geschäftsträger und Generalkonsul” (*Bundesblatt der Schweizerischen Eidgenossenschaft* (afgekort tot *Bundesblatt*), 8.4.1882: 6).

Switserland het dus geweet waar hy ná die afloop van die Transvaalse Vryheidsoorlog met die ZAR staan. Nadat S.J.P. Krüger op 9 Mei 1883 as staatspresident van die ZAR ingesweer is, het hy sy aandag aan 'n verskeidenheid staatsake gewy. Hoog op sy prioriteitslys was egter sy voorneme om die Britse susereiniteit van 1881 afgeskaf te kry en om die lang gekoesterde spoorverbinding met die ooskus te verwerklik. Met hierdie doel voor oë vertrek Krüger in 1883 op 'n reis na Brittanje. Hy word vergesel van genl. N.J. Smit en ds. S.J. du Toit. Die hoofdoel van die deputasie was om die Britse regering te ooreed om die Pretoriase Konvensie te hersien. Die onderhandeling met lord Derby, die Britse minister van kolonies, het uitgeloop op die vervanging van die Pretoriase Konvensie met die Londense Konvensie van 27 Februarie 1884. Vir Krüger was dit 'n triomf, want hiervolgens het die ZAR meer seggenskap oor sy binnelandse sake verkry, terwyl daar slegs 'n beperking op die republiek se reg om verdrae met vreemde moondhede te sluit, gebly het. Artikel IV van die Londense Konvensie het bepaal dat Brittanje binne ses maande haar toestemming moes verleen aan 'n verdrag wat die ZAR met 'n vreemde moondheid, uitgesonderd die Oranje-Vrystaat, gesluit het (*Bundesblatt*, 16.4.1887, 148). Stilswye van die kant van Brittanje is as die verlening van goedkeuring aan 'n verdrag vertolk. Aangesien die deputasie van plan was om ook na Europa te reis om finansiële en spoorwegkontrakte te gaan sluit, het Krüger via lord Derby versoek om die bepalings van die konvensie in werking te stel voordat die Britse regering dit bekragtig het. Op 3 Maart 1884 is Krüger meegedeel dat sy versoek toegestaan is en dat die deputasie met vreemde state kon onderhandel sonder die tussenkoms van die Britse regering (Muller, 1975: 280).

Hierop het Krüger en sy metgeselle na Europa vertrek. In Nederland, België, Frankryk, Portugal en Duitsland is hulle op geesdriftige wyse

ontvang en onthaal. Vername staatsmanne is ontmoet en belangrike kontakte is opgebou (Muller, 1975: 281).¹⁷ Konsulêre verteenwoordigers is onder andere tydens die besoeke benoem. Die belangrikste aspek, volgens Muller, is egter dat die besoek van die deputasie daarvoor verantwoordelik was dat die ZAR internasionale erkenning verkry het (Muller, 1975: 281).

Die deputasie het tydens hul Europese reis nie Switserland aangedoen nie, ofskoon Koch, die Switserse konsul in Amsterdam,¹⁸ reeds in Maart 1884 laat weet het hy glo dat “die Deputation auch geneigt wäre, selbst in die Schweiz zu kommen” (*Bundesblatt*, 16.4.1887:147). Koch het verder daarop gewys dat algemeen aanvaar word dat die Transvaal op die vooraand van groot ontwikkeling staan en dat die sluiting van 'n verdrag met die ZAR groot voordeel vir die handels- en politieke belang van Switserland sou inhou (*Bundesblatt*, 16.4.1887:147).

Hierdie uitspraak van Koch het die belangstelling van die Switserse regering geprikkel aangesien hy steeds op soek was na grondstowwe en goeie markte. Daarby moes die regering voorbereid wees op 'n moontlike besoek van die deputasie en moes 'n antwoord gereed wees sou die deputasie die regering om die hand van vriendskap vra. Die saak is gevolglik vir deeglike ondersoek na die departemente van handel, justisie en polisie en politieke sake, of te wel buitelandse sake, verwys.

Die handelsdepartement het in sy verslag waardevolle inligting oor die geografiese en etnografiese omstandighede in die ZAR voorsien. Daar is aanbeveel dat 'n soortgelyke verdrag as dié met die Sentraal-Amerikaanse Republiek van Salvador, wat op 30 Oktober 1883 gesluit is, aangegaan word (*Bundesblatt*, 16.4.1887: 148).

Die departemente van justisie en polisie het die behoefte aan so 'n verdrag op regsrondte bepleit. Vir die departemente was dit belangrik dat Switserse burgers oral in die wêreld Switserse beskerming geniet en dat ooreenkomste met alle lande moes bestaan ten einde die uitlewering van

---

17 In Portugal is die deputasie drie keer aan die koninklike hof onthaal, het Krüger die Orde van die Groot Kruis van die Onbevelekte Ontvangenis ontvang, is dr. W.J. Leyds in Nederland en Bismarck en keiser Wilhelm in Duitsland ontmoet.

18 Die konsulaat in Amsterdam, opgerig op 1.5.1815 was Switserland se tweede oudste konsulaat (kyk Benziger 1922: 1 e.v.). Die konsulaat was die gevolg van eeue se kontak met Nederland aangesien die Ryn die natuurlike verkeersaar tussen Colonia Batavorum en die Romeinse metropole was. Die vriendskap met Nederland het as oorsprong die kerk en handel. Na baie jare se handel het die Bundesrat en koning Wilhelm III op 19.8.1875 die reeds genoemde “Freundschafts-, Handels-und Niederlassungsvertrag” onderteken (Von Salis, 1891 bd. II, dl. 3: 456).

misdadigers en aangeklaagdes moontlik te maak (*Bundesblatt*, 16.4.1887: 148). Vir bogenoemde departement was 'n verdrag met die ZAR dus nie 'n dringende noodsaaklikheid nie, maar sou die bestaan van so 'n verdrag die taak van die departemente vergemaklik.

Die departement van buitelandse sake het hom met politieke kwelvrae rondom die sluiting van 'n moontlike verdrag besig gehou. Aangesien artikel IV van die Londense Konvensie dit vir die ZAR onder reeds genoemde voorwaarde moontlik gemaak het om verdrae met die buiteland te sluit, is alle twyfel oor moontlike politieke implikasies uit die weg geruim.

Vanweë die positiewe verslae, het die Switserse regering in Augustus 1884 besluit om aan die ZAR 'n vriendskaps-, nedersettings-, handels- en konsulêre verdrag sowel as 'n uitleweringsverdrag aan te bied (*Bundesblatt*, 8.4.1882: 6), aangesien die regering oortuig was dat Switserland 'n betekenisvolle belang daarin gehad het om met die staat 'n direkte verhouding aan te knoop (*Bundesblatt*, 8.4.1882: 6). Die verdrae met die Republiek van Salvador¹⁹ sou as basis vir die onderhandelinge dien (*Bundesblatt*, 8.4.1882: 6). Voordat die aanbod kon realiseer, het die deputasie teruggekeer sonder om Switserland te besoek en is die moontlike verdragssluiting eers op die lange baan geskuif. Die saak is weer opgeneem toe Jonkheer G.J.T. Beelaerts van Blokland²⁰ in April 1885 via die Switserse konsulaat in Rotterdam aan die Switserse regering laat weet het dat hy as minister-president van die ZAR gemagtig is om met Switserland te onderhandel en 'n ooreenkoms te onderteken.

Switserland het spoedig gereageer deur op 20 April 1885 aan Beelaerts van Blokland te laat weet dat die Bundesrat bereid was om met hom te onderhandel (*Bundesblatt*, 16.4.1887: 147). Aangesien Switserland geen diplomatieke verteenwoordiger in Nederland gehad het nie, is aan Van Blokland voorgestel dat die onderhandelinge in Bern gevoer moet word. Van Blokland het hierteen geen beswaar gehad nie, maar versoek dat die Switserse regering hom van 'n teks van die voorgestelde verdrag moes

---

19 Twee verdrae is op 30.10.1883 met Salvador gesluit. Kyk Von Salis 1891 bd. II: 474. Die "Freundschafts-, Niederlassungs- und Handelsvertrag" het op 7.2.1885 in werking getree en 'n ooreenkoms i.s. die uitlewering van misdadigers op 1.7.1885.

20 Beelaerts van Blokland het die deputasie van 1883-1884 as raadgewer en tolk vergesel, het op 13.6.1884 met die goedkeuring van Wilhelm III van Nederland in die ZAR se diens getree en is in 1889 benoem tot Buitengewone Gesant en Gevolmagtigde Minister van die ZAR by alle regerings by wie hy sedert 1884 geakkrediteer was. Vir meer besonderhede oor hierdie bekwame Nederlander in diens van die ZAR, kyk Nilant 1986:47-50.

voorsien, sodat hy dit eers kon bestudeer, korrespondensie oor moontlike onduidelikhede kon voer en dan vir die finale ondertekening na Bern gaan.

Die teks wat aan Van Blokland gestuur is, synde die werk van die departement justisie en polisie, was wesentlik gebaseer op Switserland se verdrag van 20 Julie 1864 met die Hawaii-eilande en die genoemde verdrag met die Sentraal-Amerikaanse Republiek van Salvador op 30 Oktober 1883 (*Bundesblatt*, 16.4.1887: 149). Vir die doel van die onderhandeling is die hoof van die departement justisie en polisie, Bundesrat (minister) Louis Ruchonnet, as Switserland se gevolmagtigde benoem (*Bundesblatt*, 24.4.1886: 915).

Intussen het Van Blokland suksesvol met Berlyn oor 'n vriendskaps- en handelsverdrag met Duitsland onderhandel en op 22 Januarie 1885 dit namens die ZAR onderteken. By die opstel van die finale teks van die verdrag tussen Switserland en die ZAR moes gevolglik gelet word op die inhoud van die Duitsland-ZAR-verdrag ten einde anomalieë te vermy.

Ná 'n kort bespreking tussen Van Blokland en Ruchonnet, is die "Freundschafts-, Niederlassungs- und Handelsvertrag"²¹ op 6 November 1885 in Bern onderteken. Alvorens die verdrag deur die Switserse parlement bekragtig kon word, moes eers voldoen word aan artikel IV van die Londense Konvensie van 1884 wat bepaal het dat Brittanje ses maande na die ondertekening gegun moet word om uitdruklik of stilswyend toestemming daaraan te verleen al dan nie.

Op 15 November 1886 het die Britse gesantskap in Switserland die Switserse regering meegedeel dat sy regering die verdrag tussen die ZAR en Switserland ondersoek het en geen beswaar teen die sluiting daarvan

---

21 Die verdrag bestaan uit 12 artikels: art. I is woordeliks dieselfde as art.I van die verdrag met Salvador; art.II se eerste sin is ook woordeliks dieselfde as reël I van art. III van die verdrag met Salvador. Die res van die artikel is in ooreenstemming met art. IV van die verdrag tussen die ZAR en Duitsland; art. III is soos art. IV van die Salvador verdrag; art. IV is in alle opsigte soos art. IV van die verdrag tussen die ZAR en Duitsland; art. V stem weer in alle opsigte ooreen met art. VIII van die verdrag met Salvador; art. VI se eerste twee reëls is soos dié van art. VIII van die verdrag met Salvador, terwyl die laaste reël ooreenstem met dié in art. XII van die ZAR-Duitsland verdrag. Artikels VII en VIII is onderskeidelik dieselfde as artikels IX en X van die Switsers-Salvador verdrag. Art. IX se eerste sin is in ooreenstemming met Art. XI van die Switsers-Salvadorverdrag. Art. X is byna in alle opsigte soos art. XXXI van die verdrag met Duitsland, terwyl die laaste twee artikels, t.w. XI en XII, weer dieselfde is as onderskeidelik arts. XIII en XIV van die verdrag met Salvador. Vir besonderhede, raadpleeg *Bundesblatt*, 16. 04. 1887: 150-152 en ZAR, *Traktate, Konvensies en Ooreenkomste 1892-1899*: 89.

22 Die verdrag is na bespreking op 3. 8. 1886, aanvaar.

het nie (*Bundesblatt*, 16.4.1887: 153). Van Blokland het ook teen die einde van 1886 laat weet dat die Volksraad van die ZAR die verdrag aangeneem het²², sodat die Switserse departement justisie en polisie die verdrag aan die Switserse parlement kon oorhandig vir aanname (*Bundesblatt*, 11.5.1887: 655). Tydens sy sitting in April 1887 het die Switserse parlement deur sy twee huise, die verdrag aangeneem. Op 18 November 1887 het die verdrag in werking getree.²³

Die inhoud²⁴ van die verdrag was kortliks die volgende: Artikel I bepaal dat die twee state in vrede met mekaar sou leef, mekaar se identiteit sou respekteer en erken, en aan mekaar die vryheid gun om handel te dryf. In artikel II word die persoon en eiendom van 'n burger van die een staat van beskerming in die ander staat verseker. So 'n burger verkry ook die reg tot 'n vrye en maklike toegang tot 'n geregshof om sy persoon en eiendom te verdedig. Die artikel verleen ook aan die burger van die ander verdragsland die reg om 'n advokaat of ander regsgeleerde te benoem om hom te verdedig. Ingevolge artikel III verkry 'n burger van die een land die reg om in die ander land roerende en nie-roerende eiendom te besit, te erf of van die hand te sit. Die besitter uit die ander land sou in alle opsigte met betrekking tot belasting soos 'n nie-vreemde besitter behandel word. Onder alle omstandighede het dit die burgers van die een staat vrygestaan om hulle inkomste uit die ander staat te verkry sonder om 'n hoër of enige ander belasting te betaal. Artikel IV het bepaal dat burgers van beide lande op militêre gebied gelyke behandeling sou ontvang. Artikel V het betrekking op vryheid van geloof. Die burger van die een staat sou in die ander staat vryheid van geloof en denke geniet. Geloofsgroepe het voorts die reg ontvang om op enige plek kerkdienste te hou solank dit fatsoenlik en ordelik is en nie die landswette, sedes en gebruike van die gasland aantast nie. Artikel VI het voorsiening gemaak vir die uitruil van konsuls, visekonsuls of die benoeming van verteenwoordigers. Die enigste en logiese voorwaarde was dat so 'n persoon eers deur die regering erken en aanvaar moes word voordat hy met sy pligte kon begin. So 'n persoon sou, nadat hy aanvaar is, diplomatieke voorregte, vryhede en immunitet geniet. Artikels VII, VIII en IX het te make met die beskerming van handelsartikels. Aldus kon daar byvoorbeeld nie hoër belasting gehef

---

23 Die uitruil van bekragtigde dokumente wat deur die onderskeie regerings onderteken is, het op 29.9.1887 in Bern plaasgevind. Volgens art. XII sou die verdrag in werking tree op die 50ste dag na ondertekening (vgl. *Bundesblatt*, 5. 5. 1888: 761)

24 Vir volledige besonderhede van die inhoud van die verdrag, kyk *Bundesblatt*, 11.5.1887: 156-162.

word op 'n artikel wat uit Switserland ingevoer is en 'n laer belasting op 'n soortgelyke artikel uit Duitsland nie.

'n Afsonderlike ooreenkoms met betrekking tot die uitlewering van misdadigers en die eerbiediging van versoeke is gesluit. Artikel X het, tot tyd en wyl die ooreenkoms in werking sou tree, die belofte bevat dat alle versoeke van die een staat aan die ander die nodige aandag sou geniet.

Volgens artikel XI sou enige konflik wat mag ontstaan en nie op vriendskaplike wyse deur diplomatieke briefwisseling van die twee regerings besleg kon word nie, aan arbitrasie onderwerp word. Die twee regerings het hulle deur hierdie artikel verbind om hul aan sodanige uitspraak te onderwerp.

Die arbitrasiehof sou soos volg saamgestel word: Elke regering sou 'n verteenwoordiger uit sy land benoem. Die twee verteenwoordigers het die derde lid gekies. Indien hulle nie eenstemmigheid kon bereik nie, sou die lot gewerp word om die derde lid aan te wys.

Artikel XII het bepaal dat die verdrag op die vyftigste dag na bekragtiging in werking sou tree.²⁵ Verder is bepaal dat die verdrag vir 'n tydperk van tien jaar van krag sou bly. Die moontlikheid is egter oopgehou dat ingeval van die artikels nie meer sinvol was nie aanpassings gemaak kon word.

Artikel XIII was bloot tegnies van aard, naamlik dat die verdrag aan die verskillende regerings vir bekragtiging voorgelê sou word en dat die ratifisering so spoedig moontlik in Bern sou plaasvind (*Bundesblatt*, 1887: 162).²⁶ Alhoewel artikel VI voorsiening gemaak het vir die uitruil van konsulêre verteenwoordigers, het slegs Switserland 'n konsul-generaal benoem. Dié persoon, Carl Fehr, 'n besigheidsman in Johannesburg, was verbonde aan die firma Fehr en Du Bois. Heelwat Switsers het hul geld by hierdie firma belê, maar het dit verloor toe die firma in finansiële moeilikheid beland het. Fehr is gevolglik van sy pos as konsul onthef. Aangesien 'n geskikte Switser nie gevind kon word om die vakante pos te vul nie, het die Duitse regering gunstig op die Switserse versoek gereageer deur voorlopig die Duitse konsul as verteenwoordiger van die Switserse burgers in die ZAR te benoem (*Bundesblatt*, 1887: 162). In 1899 was die

---

25 Die verdrag het om hierdie rede op 18.11.1887 in werking getree, aangesien die betrokke dokumente op 29.9.1887, in Bern uitgeruil is.

26 Die verdrag het met die ondertekening van die Vrede van Vereeniging op 31.5.1902 outomaties verval.

27 Switserland is wel in Johannesburg deur 'n Switserse konsul-generaal, Carl Fischer, verteenwoordig.

Duitse konsul in Johannesburg dus wel op 'n voorlopige grondslag as verteenwoordiger van Switserland in die ZAR erken (TAB, P.M. 18 (26.1.1909)).²⁷ Dit was egter nooit amptelik die geval nie.

Slegs in een geval het die verdrag tussen die ZAR en Switserland ter sprake gekom en wel toe die vise-president van Switserland die ZAR-regering versoek het om twee Switsers, te wete genoemde Carl Fehr en sy sakegenoot Du Bois, weens geldverduistering te arresteer en te vervolg (SSA 857: RA 4439/99 (1899); SSA 857: RA 4246/99 (1899)).

Die invloed wat dié verdrag op die verhouding tussen Switserland en die ZAR – wat gesoek het na erkenning en buitelandse kontakte – gehad het was hoofsaaklik beperk tot statuswaarde eerder as wat dit politieke of ekonomiese betekenis gehad het. Daar het niks tereg gekom nie van die Switserse konsul in Amsterdam se verwagting dat die ZAR op die vooraand van 'n groot ontwikkeling gestaan het en dat die sluiting van 'n verdrag met die ZAR gevolglik vir Switserland se handels- en politieke belang groot voordeel sou inhou. Vir Switserland was dit dus net nog 'n verdrag wat primêr sy burgers beskerm en verseker het dat misdadigers uitgelewer sou word.

3.2. Switserland se verhouding met die Oranje-Vrystaat (OVS)

Die Republiek van die Oranje-Vrystaat, anders as die ZAR, het nooit oorgegaan tot die benoeming van gesante in die buiteland nie. Die Vrystaat is wel in verskillende dele van die wêreld deur konsul-generaals verteenwoordig. Waarskynlik die bekendste van hierdie verteenwoordigers was H.A.L. Hamelberg²⁹ en H.P.N. Muller.³⁰ Veral laasgenoemde het hom met meer geesdrif “as wat vir die Vrystaat soms aanneemlik (was)” vir die sluiting van verdrae beywer (Spies, 1946: 595 -

---

28 In 1902 is die moontlikheid van die instelling van 'n Switserse konsul in Transvaal deur die Britse “Foreign Office” aangeroe (TAB: Gov. 541: P.S. 164/1902), maar die moontlikheid het nooit gerealiseer nie. Vanaf ongeveer 1905 tot 1909 is Switserland se belange amptelik deur 'n charge d' Affaires wat onder die Duitse konsulaat in Johannesburg geressorteer het, behartig (TAB, Gov. 851: P.S. 20/17/1905, P.M. 18: 26/8/1907 en P.M. 18: 26/1/1909).

29 Hendrik Antonie Lodewijk Hamelberg (1826-1896) is deur die Vrystaatse Volksraad tot gevolmagtigde diplomatieke agent by die Amerikaanse, Britse, Duitse, Nederlandse en Russiese regerings benoem, maar as konsul-generaal van die Republiek van Nederland. Hy het verdrae namens die OVS gesluit met België en Portugal. Tot met sy dood op 29.9.1896 het hy in diens van die Vrystaat gebly. Vir besonderhede raadpleeg Spies 1968: 348-349.

30 Hendrik Pieter Nicolaas Muller (1859-1940) het Hamelberg in 1896 as konsul-generaal van die OVS opgevolg. Kyk Spies 1968a: 570-571.

597). Alhoewel Muller slegs konsul-generaal in Nederland was en as sodanig slegs by die Nederlandse regering geakkrediteer was, het die Vrystaatse regering hom buite Nederland nie net met diplomatieke sake belas nie, maar in hom die persoon gevind wat die rol van gesant met graagte en waardigheid vertolk het. Gedurende sy eerste twee jaar as konsul-generaal van die OVS is alles binne sy bereik aangepak en is met groot entoesiasme gewerk en gereis. Sy groot ideaal was om met soveel Europese moondhede as moontlik verdrae te sluit en om erkenning en bekendstelling van die OVS op byna alle terreine te bewerkstellig.

Muller se eerste besoek aan Bern was in 1891, vyf jaar voordat hy die OVS se konsul-generaal geword het. By hierdie geleentheid het hy reeds kontak gemaak met verskeie diplomate, ofskoon die eintlike doel van sy besoek was om die Nederlandse Aardrykskundige Genootskap op 'n internasionale geografiese kongres te verteenwoordig (Spies, 1946: 50).

Sy eerste opdrag as konsul-generaal buite die grense van Nederland het hom in April 1897 na Berlyn geneem om werk in verband met 'n verdrag met Duitsland, waarmee reeds in 1890 deur Hamelberg begin is, te gaan afhandel. Sy verblyf in Berlyn wat tot Junie 1897 geduur het, het aan hom die geleentheid gebied om sy taak veel weier aan te pak as waarvoor hy oorspronklik gegaan het. Hy het naamlik regeringspersone en diplomate ontmoet en onthaal en verskeie onderhoude oor staatsake gevoer (Spies, 1946: 60 - 61). So het hy ook die Switserse gesant, Roth, in Berlyn ontmoet en van die geleentheid gebruik gemaak om oor 'n moontlike sluiting van 'n verdrag tussen Switserland en die Vrystaat te praat, veral toe hy verneem dat eersgenoemde in so 'n verdrag sou belangstel (VAB, HPNM A160, bd. 23, 1896 - 1902: brief Muller – Blignaut (10.6.1897)).

Dit was vir Roth moontlik om so 'n mededeling te maak. Bykans 'n jaar tevore het dr. Wilhelm Joos³¹ voorgestel dat die Switserse Bundesrat (regering) die moontlikheid moet ondersoek om met die OVS 'n "Freundschaft-, Niederlassung- und Handelsvertrag", soortgelyk aan die verdrae met die Hawaii-eilande van 20 Julie 1864, die Republiek van Salvador van 30 Oktober 1883 en die ZAR van 6 November 1885 te sluit (BAB, Protokoll über die Verhandlung des Schweizerischen Nationalrates, lêer 120 (Junie 1896), no.865).

Op 6 Junie 1896 het die Nationalrat (Volksraad) die mosie aanvaar en is die saak na die regering vir verdere optrede verwys (BAB, Protokoll über

---

31 Dr. Wilhelm Joos, 'n mediese dokter, gebore in 1821, het die voorstel as Nationalrat (Volksraadlid) van Schaffhausen gemaak.

die Verhandlungen des Schweizerischen Nationalrates, lêer 120 (Junie 1896), no. 866). Die saak is egter nie deur die regering opgevolg nie. Waarskynlik het die regering dit nie nodig geag om ondersoek te laat instel soos voorgestel is nie en was Switserland van meet af die sluiting van 'n verdrag met die ZAR se susterrepubliek goedgesind. Die geleentheid om die sluiting van so 'n verdrag aan die OVS voor te stel, het hom eers voorgedoen toe Muller op die toneel verskyn.

Aangesien Muller gevoel het dat die OVS nie in die ZAR se skadu moes leef nie, volg hy sy besoek op met 'n brief aan die OVS waarin hy by die Vrystaat aanbeveel om 'n handels- en vriendskapsverdrag met Switserland te sluit (VAB, HPNM A160, bd. 23, brief: Muller – BIGNAUT (10.6.1897)). Die antwoord wat hy ontvang het, was nie juis bemoedigend nie. Dit was duidelik dat die Volksraad huiwerig was om ná die verdrag met Duitsland, verdere verdrae te sluit. President M.T. Steyn³² het hom tewens die raad gegee om vorentoe versigtig op te tree (Spies, 1946: 63).

Muller het die raad nie juis ter harte geneem nie, want op 25 Junie 1897 stuur hy aan die staatsekretaris 'n vertaalde afskrif van 'n brief van Roth waarin hy in opdrag van die Switserse handelsdepartement vra dat Muller na Bern moet gaan om 'n konsepverdrag op te stel (VAB, HPNM A160, bd. 23, brief: Roth – Muller (17.6.1897)). Hy versoek gevolglik die OVS-regering om hom so spoedig moontlik na Bern te stuur om gelyktydig die OVS by die Internasionale Posunie sowel as die Geneefse Konvensie van 22 Augustus 1864 (Internasionale Rooikruis) te laat aansluit en om aandag aan die voormelde verdrag te gee (VAB, GS 1330, brief: Muller – BIGNAUT (25.6.1897)).

Nadat die Volksraad die nodige toestemming gegee het, vertrek Muller in Oktober 1897 na Bern.³³ In 'n groter mate as met sy besoek aan Berlyn vier maande tevore, het Muller die sentraal-geleë Bern gebruik om die OVS onder die aandag van die Europese diplomatieke gehoor te bring. So suksesvol was hy in sy kontakmaking met die pers en diplomate dat hy aan

---

32 Die Vrystaatse Grondwet het bepaal dat die President buitelandse verhoudings moes behartig. Hy kon derhalwe verdrae sluit, maar met die uitdruklike verstandhouding dat die toestemming van die Volksraad verkry moes word. Vgl. Van Jaarsveld & Scholtz 1966: 77. Dit is nie duidelik wat die President se persoonlike gevoel was oor die sluiting van 'n verdrag met Switserland nie. Die Volksraad was in elk geval daarteen (kyk Spies 1946: 63).

33 Deur Muller se bemoeienis is die OVS op 1.1.1898 as lid van die Poskonvensie van Weenen van 4.6.1891 toegelaat. Kyk Spies 1946: 67. Ook die saak van toetreding tot die Konvensie van Genève van 22.8.1864 is finaal afgehandel. Die Vrystaat sou vanaf 1.1.1898 lid wees (kyk Spies 1946: 68).

president Steyn kon laat weet: “Wij hebben nu in Europa een uitnemend spel kaarten in hand” (Spies, 1946: 68). Onderhandelinge met veral Oostenryk en Switserland is ook tot 'n finale stadium gevoer.

Op 15 Februarie 1898 is 'n ontwerp-vriendskapsverdrag aan die Vrystaatse president vir oorweging gestuur (VAB, HPNM A160, bd. 23, Ontwerp Vriendskaps-Verdrag met Switserland, Den Haag (15.2.1898)). In skerpe teenstelling met dié tussen die ZAR en Switserland, bevat hierdie verdrag net twee artikels. Artikel I het betrekking op die oprigting van wedersydse handelskonsulate en die voorregte van hierdie konsulate, terwyl artikel 2 betrekking het op die duur van die verdrag, naamlik dat die verdrag vir minstens drie jaar van krag sou bly en dat 'n jaar vooraf kennis gegee moes word wanneer een van beide partye van plan was om die verdrag op te sê.

Die Vrystaat het in hierdie stadium gedeeltelik afgesien van sy standpunt om geen verdere verdrae te sluit nie, en was gereed en bereid om 'n verdrag met Switserland aan te gaan. Hy was egter nie van plan om 'n verdrag met Oostenryk te sluit nie. Muller was teleurgesteld en het dit onverstaanbaar gevind om die groter land die deur te wys en die kleinere Switserland binne te laat. Om nie aanstoot aan Oostenryk te gee nie, het Muller nie verder van sy magtiging gebruik gemaak om met die Switserse regering tot 'n finale besluit te raak nie. Die onderhandelinge is dus gestaak en met die uitbreek van die Anglo-Boereoorlog was daar nog geen verdrag tussen die Vrystaat en Switserland gesluit nie.

Bern is nietemin voor en tydens die Anglo-Boereoorlog nuttig gebruik om internasionale kontakte op te bou en om diplomate te beïnvloed. So is Muller byvoorbeeld op 5 Maart 1900 in die geheim deur Bern onderweg na Rome. Onder 'n vals naam om die pers te mislei, is met behulp van die Nederlandse gesant, Graaf von Bylandt, kontak gemaak met die gesante van Duitsland, Rusland en Italië met die oog op hulp vir die veggende Vrystaat.

Switserland het op die vooraand van die Anglo-Boereoorlog dus aan die een kant historiese en veral sterk handelsbande met Brittanje gehad, maar aan die ander kant 'n “Freudenschaft, Niederlassungs- und Handelsvertrag” met die ZAR gesluit wat geen effektiewe betrokkenheid gevra het nie, en 'n amperse verdrag met die OVS, en was gevolglik geensins aan die Vrystaat gekoppel nie. Aangesien verdrae spreekwoordelik politieke “pleegkinders” van die betrokkenes is, sou hierdie verdrae gedurende die Anglo-Boereoorlog op politieke gebied hul invloed uitoefen.

Hoofsaaklik as gevolg van die sterk internasionale posisie van Brittanje, die onderlinge verdrag tussen Switserland en Brittanje en die positivistiese klem op staatspraktyk eerder as op abstrakte beginsels van geregtigheid, het Switserland in 'n ernstige politieke dilemma verkeer. Figuurlik gesproke “tussen die duiwel en die diep blou see”, is die Switserse regering deur die Switserse volk en die pers kwalik geneem omdat dit, ten spyte van ernstige humanitêre vergrype teen die burgerlike bevolking van die twee Boererepublieke onder die hiel van imperialisme, nie bereid was om tussenbeide te tree en 'n meer aktiewe rol tot beëindiging van die oorlog te speel nie.

4. Samevatting

Die einde van die 19de eeu het die opkoms van 'n groter wordende besef van geregtigheid en humanisering van oorlogvoering gesien. As gevolg van die sterk posisie van Brittanje as koloniale moondheid en die heersende positivistiese klimaat wat die volkereg gekenmerk het, was Europese state traag om by die stryd tussen Brittanje en die twee Boererepublieke betrokke te raak. Alhoewel Brittanje die beeld gekultiveer het dat die ZAR nie soewerein onafhanklik was nie, het die meeste onafhanklike state in die volkeregsverkeer die stryd as een tussen onafhanklike state gesien.³⁵ Wat Switserland in besonder betref, het die Switserse neutraliteitsbeleid en die positivistiese klimaat van die tyd verhoed dat dié land 'n groter mate van betrokkenheid by die stryd openbaar. Van die belangrikste kompliserende faktore met die oog op moontlike Switserse intervensie ten gunste van die Boererepublieke, was die bestaan van verdrae met Brittanje en die ZAR.

Die gekompliseerde posisie waarin Switserland homself bevind het, sou tot gevolg hê dat, alhoewel die bevolking van dié gebied grootliks simpatie met die lyding van die Boerevroue en -kinders gehad het, die pragmatiese politieke praktyk van die tyd verhoed het dat die Switserse

---

34 Dugard gaan so ver om te beweer: “Despite doubts about the independence of the South African Republic, the Anglo Boer War (1899-1902) was viewed by all states – including the United Kingdom – as a war between sovereign independent states. Until the formal annexation of the Orange Free State and Transvaal, in May and October 1900 respectively, the Boer forces were recognized by Britain as lawful belligerents, entitled to be treated as prisoners of war on their capture. ... Although Britain treated the Boer guerillas as lawful belligerents, their families were herded into concentration camps and their properties devastated. Serious questions were raised about the legality of the British action under international humanitarian law, then in its infancy” (Dugard 1994:16).

regering ten gunste van die Boererepublieke by die stryd betrokke kon raak.

Bibliografie

- BENZIGER, C. 1922. Die Schweiz in ihren Beziehung zu Holland. *Schweizerischer Konsular Bulletin*, 1(1) 1.1.1922. pp. 1 - 16.
- BONJOUR, E. 1934. *Die Schweiz und England. Ein geschichtlicher Rückblick. Antrittsvorlesung, gehalten an der Universität Bern den 11. November 1933, in erweiterter Form.* Bern: Francke.
- DUGARD, J. 1994. *International Law: A South African Perspective.* Kenwyn: Juta.
- GENNER, L. 1956. *Die diplomatischen Beziehung zwischen England und der Schweiz von 1870 bis 1890.* Basel: Helbing & Lichtenhahn.
- GREWE, W.G. 1984. *Epochen der Völkerrechtsgeschichte.* Baden-Baden: Nomos.
- JENNINGS, R. & WATTS, A. 1992. *Oppenheim's International Law. Volume I, Peace.* London: Longman.
- LA FONTAINE, H. 1902. *Pasicrisie internationale: Histoire documentaire des arbitrages internationaux, 1794 - 1900.* Bern: Stämpfli.
- LIHL, O. 1961. *Die diplomatisch politischen Beziehung zwischen Grossbritannien und der Schweiz in der Jahrzehnten vor dem ersten Weltkrieg (1890 - 1914).* Basel.
- LOOSLI, C.A. 1917. *Wir Schweizer und Unsere Beziehung zum Ausland.* Zurich.
- LUGINBÜHL, R. 1906. Die Neuenburgerfrage, Ihre Entstehung und Ihre Lösung. *Schweizerisches Jahrbuch.* pp. 266 - 272.
- MOORE, J.B. 1898. *History and Digest of the International Arbitrations to Which the United States Has Been a Party.* London: Government Printing Office.
- MULLER, C.F.J. (Red.) 1975. *Vyfhonderd Jaar Suid-Afrikaanse Geskiedenis.* 2de uitg. Pretoria: Academica.
- NILANT, F.G.E. 1986. Beelaerts van Blokland, Jonkheer Gerard Jacob Theodoor. De Kock, W.J. & Krüger, D.W. (Reds.) *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek.* Dl. II. Kaapstad: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing. pp.47 - 50.
- RAATH, A.W.G. & STRYDOM, H.A. 1999. The Hague Conventions and the Anglo-Boer War. *South African Journal for International Law*, 24. pp. 149 - 165.
- RIKLIN, A., HAUG, H. & BINSWANGER, H.C. 1973. *Handbuch der Schweizerischen Aussenpolitik.* Bern.
- SPIES, F.J. DU TOIT. 1946. 'n Nederlander in diens van die Oranje-Vrystaat: uit die nagelate papiere van dr. Hendrik P.N. Muller, oud-Konsul-Generaal van die Oranje-Vrystaat. Amsterdam: Swets & Zeitlinger.
- SPIES, F.J. DU TOIT. 1968. Hamelberg, Hendrik Antonie Lodewijk. De Kock, W.J. (Eds.). *Dictionary of South African Biography.* Vol. I. Cape Town: National Council for Social Research. pp. 348 - 349.
- SPIES, F.J. DU TOIT. 1968a. Muller, Hendrik Pieter Nicolaas. De Kock, W.J. (Eds.). *Dictionary of South African Biography.* Vol. I. Cape Town: National Council for Social Research. pp. 570 - 571.
- UHL, O. 1961. *Die diplomatisch-politischen Beziehungen zwischen Grossbritannien und der Schweiz in den Jahrzehnten vor dem Ersten Weltkrieg (1890 - 1914).* Basel: Helbing & Lichtenhahn.
- VON SALIS, L.R. 1891. *Schweizerisches Bundesrecht. Staatsrechtliche und verwaltungsrechtliche Praxis des Bundesrathes und der Bundesversammlung seit dem 29. Mai 1874.* Bern: K.J. Wyss.
- VON SALIS, J.R. 1955. *Weltgeschichte der Neuesten Zeit.* Zuerich: Orell Fuessli.
- WALDVOGEL, W. 1922. *Les Relations Economiques Entre la Grande-Bretagne et la Suisse dans la Passé et le Présent.* Neuveville: W. Henry.

Koerante

DAILY MAIL, 30.3.1900.
FINANCIAL NEWS, 30.10. 1899; 31.3.1900.
GAZETTE DE LAUSSANNE, 21.9. 1890.
JOURNAL DE GENÈVE, 9.11.1898.
NEUE ZÜRCHER ZEITUNG, 21.9.1890.

Regeringspublikasies

BRITSE BLOUBOEKE. *Cd. 5522: Accounts & Papers*, 19 Miscellaneous, 1911, LXIII, No. 3; *Cd. 5233: Accounts and Papers*, 4, 1901.
HANSARD. 1900, dl. 78; dl. 80; dl. 81; dl. 88.
HANSARD, HOUSE OF LORDS [H.L.]. 1910, bde. 5 - 6; 1911, bde. 7 - 10;
HANSARD, HOUSE OF COMMONS [H.C.]. 1910. bde. 14 - 20; 1911, bde. 21 - 23; 1912, bd. 34.
BUNDESBLATT DER SCHWEIZERISCHEN EIDGENOSSENSCHAFT (BUNDESBLATT): 1855, jg. 7, dl. II, nr. 57 (22.12.1855); 1882, jg. 34, dl. II, nr. 16 (8.4.1882); 1886, jg. 38, dl. I, nr. 17 (24.4.1886); 1887, jrg. 39, dl. II, nr. 16 (16.4.1887); 1887, jrg. 39, dl. II, nr. 21 (11.5.1887); 1888, jrg. 40, dl. II, nr. 19 (5.5.1888).
ZUID-AFRIKAANSCH REPUBLIEK (ZAR). 1899. *Traktate, Konvensies en Ooreenkomste* 1892 - 1899.

Ongepubliseerd Argivale bronne

BUNDESARCHIV BERN (BAB). Schiedsgericht Portugal gegen USA und Grossbritannien. Eisenbahn von Delagoa Bay nach Transvaal, Schachtel 20 (1890 - 1917).
BUNDESARCHIV BERN (BAB). 1896. Protokoll über die Verhandlungen des Schweizerischen Nationalrates, lêer 120 (Junie), inskrywingsnommers 865, 876.
PUBLIC RECORDS OFFICE. (The National Archives) (TNA). Lêers F.O.: 192/124, no. 6 (20.6.1890); 100/322, no. 89 (22.12.1893); 192/138 nr. 7 (18.2.1895); 192/141, nr. 35 (26.2.1896); 100/333, nr. 15 (30.1.1896); 192/141, nr. 55 (13.5.1896); 100/344, brief Salis (20.8.1898); 100/333, no. 81 (9.11.1898); 45/784 (7.12.1898); 192/150, no. 11 (17.2.1899); 192/153, no. 5 (16.3.1900); 192/156, no. 9 (16.2.1901); 371/138/26646 (1.8.1906).
PUBLIC RECORDS OFFICE. 1895. (The National Archives) (TNA. 1895). Foreign Manoeuvres, 1894. Extracts from the Reports of Various Officers on the Manoeuvres in Switzerland. Intelligence Division, War Office, 1895, A-papers (A319 - A378).
TRANSVAALSE ARGIEFBEWAARPLEK (TAB). Lêers: P.M. 18: 26/1/1909; SSA 138: RA 245/95 (23.1.1895); SSA 139: RA 245/95, dl. II (31.1.1896); SSA 857: RA 319/97 (21.1.1897); SSA 857: RA 4439/99 (1899); SSA 857: RA 4246/99 (1899).
VRYSTAATSE ARGIEFBEWAARPLEK (VAB). Versamelings: Goewermentsekretaris (GS) 1330, brief: Muller – Blignaut (25.6.1897); H.P.N. Muller (HPNM), A160, bd. 23, dossiere 1899 - 1902.